

05321

443 bkr

1923/24.

B 5321

05321

Adalékok a Nébelingenének eszhetikai melta-
adásához.

Doktori értekezés
írta
Fülöp Zsuzsanna.

12220

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Magyar Bölcsészettudományi Kutatóközpont Könyvtára

Lelt napló: ..... Lez. 10235/12 10

..... csoport: ..... szám.

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000597123

A VII. sz.-ban frank költők Brünhildről és Sigfrid haláláról, valamint a Burgundiai királyokról a hun udvarnál való füstöléséről és a hun uralkodó, Etzel haláláról sok dalt említek. E dalok azonban nem maradtak ebben a régi formájukban ránk. Torvénegjába és Islandba vándoroltak, hol kedvesek lényüké lettek és fel is jegyezték őket. Egy egészen hasonló tárgyú ugyanazon mondakörből származó dalokkal találjuk meg őket az Edda c. dalgyűjteményben.

A VIII. sz.-ban egy, még mindenképp ismeretlen költő a két mondakörből származó sokféle változatú dalok közül egy-egyét kiragadva, átdolgozta és nemcsak külsőleg, hanem tartalmilag is összekapcsolta őket. Sok változtatást is eszközölt rajtuk, mert lapintatossággal, finomabb érzéssel, nemesebb felfogással nem tudta az egyes motívumokat összekapcsolni. Lehetőség az is, hogy ezen sok változtatásnak, úgy

bővítéseinek, mint elhagyásoknak az okai nemcsak
 magában a költőben rejlenek. Talán inkább tekintet-
 tel lehetne népének szelvidebb természetére, gondolkö-
 edsmódjára, erkölcsére, s amelynek éppen ezért nek
 a balladák kevésbé lettek, mint eszéken. Más kö-
 nylmeiny is készíthette erre. Ha művét arra nézve,
 hogy az udvarokban felolvassák - hót prónatorás és
 pihenés volt a főcél - akkor sokkal nagyobb siker-
 re számíthatott, ha alkalmasságra a sokkal ma-
 gasabb erkölcsi fokon álló népe természetéhez, e-
 gesz más beállításban, megismerésre, megfigyelt-
 ta és kiegészítve még képeleket szabad folyásá-
 bal és minden költői erejének felhasználásával,
 tája ez eseményeket az olvasó elé: Sedse Károly:
 It poezij mytshost keresetjén szellem és világ-
 nézet kerint kellett átalakítani s ebben ta-
 láljuk föl későbbivel a legkezelebb módosítást,
 amit rajta let. It Holkmann: „For fort die Volk-
 songen zu verstehen, müssen wir uns die Stellen der jün-
 nigsten Nationen der Toren, derer denen die Vorfahren
 die großen Ereignisse zu einem Geschehnisse

Das blyfynit warden unſer (in kritiſch-manuſkripten
Das blyfynit und Linde blyfynit. (Fischer 156-157) "I fogam munda se-
mint Gudrun (a fl. Krinhildája) testőrei fáján áll
fője ellenében. Hisz a kereszténységben a hős sere-
ben a legősebb ősis, melyet a szenvedély bősé-
be magasíthat a bír szerint testőrek ellen is. Sőt-
jűk a tibernungeliedben menyire vőzi Krinhildát
a fője iránti szerelm. V. pl. a költő nem pajzol
meghan hőst űkel seméjében, mégis nem "hűkifj"
is "főbjimv" mint az Edolában és nem kérese
Krinhilda hegyelenségeinek. - É két pőp pőda is
fogalmat adhat vagy érteő módosításairól.

De nemcsak az erkőli nézet emelke-
det ily magakra, hanem az iakő is megfinomor-
dott. Nem valószínű megamis, hogy a II. sz. beli
tőmősebb, pővidebb és drāmai dalok őffingy ket-
sebek volna a XIII. sz. ban is, amikor már a fran-
cia mintak utáni lovagregények voltak elterjed-
ve. De látni fogjuk, hogy az ő epōa nemcsak
tārgyilag és formailag, hanem sok más tekint-
seben is menyire különbőzik ezekből.

Ha idekintünk attól, mit volt át az a-
magától, mit hagyt el, és azt kutatjuk, mennyit és
hogyan alakított azon, mivel fejlődött az az ő ke-
zei alatt és főképp mi az, amivel saját maga gorda-
gította, hogy azt látjuk, hogy ezek az önkényes vál-
tozások és elhagyások ha pontosan ejtett is rajta és
követőjüket néha érthetlenségre, következetlenségre
és egyoldalúságra vezeték is, mégis elnyúló eszé-
lyek ezek a hibák az ő nagy művészetéhez képest.
Az epos ábrázolhatóságát és teljes megérthetőségét
nem veszélyezteti, mert így is kerül egész.

Bontosan nem lehet megállapítani,
hogy mi az, amit hozzáadott, legfeljebb hozzáve-
tőlegesen, mert J. Jensek kimutatta ugyan,
hogy az ebben az alakban nekünk maradt epos
món a nevezett ábrázolása az eredeti dalokhoz,
aromban az előzőek nemcsak, hogy nem teljes e-
gészében nem maradtak nekünk, hanem csak
töredéket ~~szó~~ sokszor csak gyér nyomok az ut-
mutatások s így mindössze sejtésként mit a köl-
tő gerapításai. Jenseknek mint a kit részben 5-5

ij ávenni - t sikerült felfedeznie. Ezek a változatok a kutatásokat nagyon megnehezítették és különösen ami a rendelkezésünkre álló történelmi s más források iránt, igen sok valószínűségeket és ellentmondásokat tartalmaznak. K. Sachmann, K. Millenhoff, W. Müller, H. Pieger, F. Giesbrecht és még sok más neves kutató fáradozott a téren.

Holtmann: „Der hat Din Trauer nicht allein gemüht und zujournen mühen ist, er hat sich Dir selber in ihm Gultalt selbst herbeigeführt gemüht“ olyannyira, hogy Fleming szerint a költői önkényeség annyira megváltoztatta a költeményeket, hogy az „sofistika birtokos volt sin göllig nicht Gultalt immerfort der all-symmetrischen Unwissenheit selbst. Lied u. Epos 31.

Minden kérem, hogy művelődéstörténeti (az emlékező, sorsok és hű megőrzése) mint nyelv és verselés kérem kitűnik nagy művészet, de legjobban meggyőzően az a lelki élet gondos és finom rajzban, mely megfigyelésekben, érzésekben, melyekkel lépten-nyomon találkoztunk s

amelyek az ő odaadásáról, tárgy iránt való szeretetéről,
lelkierőéről, igazság-szeretetről stb. lesznek tanúságok.
Sokk K. szerint, Haskjai a gót építmények pilárszága-
val is határozott körvonalakkal bírnak és jelleműek
éppoly nagyon az alapja, mint követkeretes a ki-
vitele. S Siefridet és Hagent a régiz követkeretes
jellemrajzban éppen így példánakul lehet föltálli-
tani, mint Kimmildát a legmerészebb átalakul-
tás leírásánál, mely és való fölfogásában. ^(VII. 10.) Kem-
nar a fontos és jelentős kérdéseket kintéri ki,
hanem a legjelentősebb dolgokra is kiterjed
figyelmé. Nem hogy el semmit, ami egyes alapjai-
nál megvilágításához szükséges, még ha az az ő
rajongásával és bűnületével könnyűek alapjai is
és ha az az a megfigyelés és gondoskodás esély az
illető gondoskodás megoldás és rajongás népe kevésbé hi-
relgők.

Itt egyes keretők közül talán Hagent
rajza a legfőkélebb, a mint minden szava, tette,
modorata előrelátható, könnyűről folyik, sohasem
követkereten vagy érthetetlen, aki mindig és min-

amint felbalálja magát, rögtön állát a helyzetben.
Mindenkinek tanácsadója, mindenki birtóke. Szűs-
sége és kitartása, valamint szolgálkészsége Regyellen-
ségével és rendszárával kapcsolatban mindig ki van
emelve, de azért a költő sokat ragadtatja el ma-
gát. Ha bámulja is Gager nagyságát, mégis a
1. részben pl. mindig csak az ő bűnösségét emlí-
ti fel, mert igazságos. Imidőn szinte kíméletlenül
jóval nevesi egy bizonyos időtől kezdve, és nem
csak mint "der helt quod" szerepel, és is megérthet-
ő. ^(76. par.) Feuer: a bűnösség miatt. Der Minister hat
Das Gefühl Das Gerecht auf Die Fidei Gerecht
Gerechtigkeit." és a költő is helyesli eljárását. Ez is
hűségéből következik, mert mindig csak Guther
és a többiek érdemeit találja szem előtt és lepedül ő
az, aki tisztában van ezzel, hogy Krimhilda
mindannyiuk életére bír. Ezért nevesi őt quodnak,
nem pedig csak azért, mert Krimhildától elpár-
tolt, amint azt minden igazságos és jó lélek is
tette. Ezt körül legfőképpen kiemelendő Giseler, aki
eddig mindig csak pártolta Krimhildát, de így

sok lelkesedés és passzionalitás, gonoszság látkára maga is kirel ellene s amig eddig semmiféle fardaskodásban vagy harcban nem vett részt Krimhilda ellen, addig most mindennél ott van, sőt sokszor a csapator élén kiad helyes erejével. - Viscont Glagen erényi hűségének és polgárlakosságának természetes következménye az is, hogy Guntherét inkább mindnyájan kiszedik életüket ottahagyni, semmint ott Krimhildához kíséreltetni. (Nibelungenének.)

A bonyolult lelki élet pajza Krimhilda szereplésében talál elénk. Ha a női lélek helyes ismeretével nincs is birtokában és így előfordul sok olyan hely, amely éppen abban a pillanatban nincs tökéletesen megvilágítva s talán később se jövünk rá annak mélyebb okára, hanem csak találgatjuk, még így is paratlan nagy művészetre volt egy olyan lélekben a bosszú felébresztésének és végrehajtásának minden fázisa és párhuzamos kiemelése nagy szenvedéseinek és igazi hűségének - amely az egész eposban az egyedüli valódi hősiesség volt s ari nemességi hűségükben let min-

den (le) követelményeket eleget - sőt túlszába is ment,
még ha borsálból is - hanem meggyőződése is számos
helyen kifejezésre jut. - Goethere „Gymnastikbrief“ ka-
tott a „Költéségy.“ Kurier Regio von einem welt-
nützlichem Gottgeist . . . . . Göttern und Götterinnen ga-
ben regelmäßig mit in die Dörfer, um Gym-
nastik anzuführen.“ : azaz korábban is peresítettéljes
foglalkozás után került meg vel. (Heusler 54 par.)

Krimhildán kívül egész sorvedése, küe-
delme az Rindeganner van, ariner nemek lelke
a költés is meghatja. Egyhogy, min Götterbrief itt
is stark, azaz igen jól a Götterbriefen Mithal
kurier Götterbrief, az mit jól Götterbrief Götterbrief.
Az került meg Götterbriefen mit Götterbriefen Götterbrief.
(Heusler 74 par.)

† költés alaror azaz költés költés költés
valós nagy hátra. Sigfrid nagyozó hirta fénys-
ségen áll elölről, de le kell vallani, hogy a
költés itt sokszor elragadtatja magát, mert Sig-
frid az ő kedvence alarja. Tulor minör Sigfrid-
del a modával határoz költésüket itteli végbe is

evől igyekszik bennünket meggyőzni. Sigfrid maga 16 embert öl meg és többet is, a kádászaton legyőzve van az ő vera leánya, pést, ami természetesen a többi bátorságait porrá várt meg.

Gunter, a hatalmas és nagy tekintélyű király tulajdonképpen az Hagen jótársára és egy kőpést se len annak megrendezése nélkül. It költő Gunter határozott gyengéjét az kevésé tudja palatolui.

Brünhilde természetében az igen ritka és kevésé tudni belátni. Brünhilde és ridegsége annyira előtérben állnak, hogy sokszor eszébe jutó okának érzéketlenségét is veszélyeztetik. Gausler azt mondja, hogy Brünhildával szemben az egyszerűen egy „linblom” mint miljöingfign Sinfundhug. (34 par.)

Gönnöt és Giselhernek az epos előtti feldolgozásaihoz képest több és előnyösebb képek jut.

It többet körül legjobban sikerült a megismerés és a szeméremet a végletekig rendszerint él, a kereső és szerető anya hős, a barátság mintarépéül Volker és még egy egész csomó bátor hős és hű alkatúak is.

A költőnek természetesen főcélja az érdeklődés felkeltése és ezért minden eszközt és alkalmat megragad, legyen az bár oly nevesítés és érthetetlen is. Talán sok hely van, hol egész titorelatos, sokféle találgatásra, fejtegetésre ad okot. Sokat játszik és tömören összerivítva, szinte röviden, néha nem eléggé megindítóba viszi tovább a relikvies gondolát és mintha félre akarva bennüket vezetni, annál többet juttat a művészeteknél és csak bár igen fontos, különösen művelődéstörténeti szempontból jelentős dolgokat tartalmaznak, habárhol sem olyan tökéletesen, mint a felki élet rajza.

Az eljövendő tragédiára való ráuntalan várakozás miatt állandó rettegésben vagyunk, melyet éppen a legnagyobb vigasztalás közt vannak elszórva, talán azért, hogy az elmentett jóban kielégülj. Széchenyi Bartha azt mondja: „Der Kunstend Tofz für-
ling Die regigen Tofzungen Die in Der Thurgau zum
Kunstwerk kommen fallen, fallen mit Der Tofzen
Ziele abzusprechen war, darunter, Tofz Die
grosse Ziele nicht abzusprechen Gedanken,
nicht Gintertung auf Der Thurgau. Die Tofz

Antwoord, ynnar ynnomman Gubbschicht miffelt, wotiv
 Das Ganze der Formung eigiften Galtung miffelt. "Sok-
 kal es naxxos joggal allthato es a követkeo versaa
 kokra: 367, 680, 1182, 892, 932, 1319, 1523, 1824 st. (58. par.)
 "Das Vielfach Guggintformenit und Laximlichit" und
 Indja be "Das innermündliche Vorwärtstun auf Das
 pflimm Gutn." "Mit Lachmann: "Die Torgeln, die Rinn-
 nit und zügelnd Gornit Das Rinn, die pflimmklo-
 ra Torgellung, die im ganzen Guttelt zupfornit
 Antmündigen Das zukünft, allas Das binnit die
 miffentlich Antuktion Das Gann, wofelt pif
 selbst als miff gibt. ... Das pflommte Gornit
 Das Guttelt gibt pinnit für die Antmündigen miff-
 ras Gornit Rinn Aufelt, wofelt abas die
 Antmündigen nach pflomm bestimmten Ant-
 pflom Gornit pflomm. (Fischer 1948)

De a diszmerissal adomunk nagy művészet-
ner, ami a lelki élet finom rajzán kívül, éppoly
illeti az élvezetes módját, a folyóirányát és körüld-
ségét, melyekkel az olvasót magával ragadja, így
találjuk, hogy az a képer a legirerultebber,

elbizakodott, majd minden különösebb és elfogadható megindokolás nélkül hirtelen aláakaszt lesz. De nemcsak az ő, hanem a többiek magatartása is különös, épp ilyen hirtelen változást mutat, egyik pokkodásból a másikba uapnok át. Igen furcsa, hogy a vikés királyok és hölők mindendáron a békét akarják és azal hárlják el Sigfrid merése kihívását, hogy ők nem adtak pokt arra s így nincs értelme a vérengzésnek. Sigfrid pedig meghajol es elöt, csak azért, mert Brimbildára gondolt.

to II. rész. Untergang der Burgunden, sokkal erőteljesebb, művésziesebb, nemcsak azért, mert több anyag állott a költő rendelkezésére, hanem, mert nem szívesen időzve a harcok lefolyásánál, igyekszik rajtuk végigfutni és így kevés alkalmat találhatott a pusztán sajátja érvényesítésére. Finom érzékire ballanak úgy az egyes harcok sorrendjének megváltoztatása, valamint az ellenfelek rangjukhoz méltó párosítása. Viszont meg-meg zökken az előadás menete azért, hogy az egyes harcok, párvíadatok, ünneprágok, lakomák stb. között gyors ma-

gának helyet az elmélkedésre, magyarázatra és így nem egy-
öntetű, néha figyelemmel kísérni, kiragadni az egyes es-
eményeket.

Mintán érkeje a beérkeztetés, nagy lendülettel
és hevel lát neki, hogy szabad teret engedjen kifeje-
lé folytatásnak. Amde ez sokkal egyszerűbb mint a lo-
kagóké és ez is sokszor eszbenhagyja. Bár az igyeke-
zet meglehetősen benne: des wil ich warliche jehen; v. ich
tuon in gerne bekant st. de csak ismét nagy egyse-
gűen meglegezik azáltal, hogy azt mondja: halljátok
esodát mondani; szebb, pompásabb, ragyogóbb volt min-
den, ilyet még nem láttak, minden eddigit felülmúl
így az olvasóra bízva mindezek elképzelését; in en-
kunde dike vlieten ze'enden niemen gesagen. Pl. foko-
zatosan fényesebb a lakoma p. jünnezség Sigfridnél,
mint Gunnernél, Etzelnél mint az előzőknél, min-
dig tovább és tovább tart, a „barnde linke” mind töb-
bet és többet kapnak, a ruhák, fegyverek csillogób-
bak, szebb díszekkel és prémekkel vannak díszítve

stb. Téha el is feledkezék arról, amit már egyszer leírt.
 s így előfordul, hogy kétszer is bemutatja - majdnem
 ugyanazon szavakkal. pl. Siegfried elindulásánál és ér-
 kezésénél a ruháikat, fegyverzetüket, paripákat stb.
 Érdekes itt felemlíteni, hogy kedves alakjának s
 annak lovagjainak felszerelését a többieké nem
 miltja felül, nem úgy, mint a lakomákat. - Kül-
 lönben a ruhák fontosságát mindig és különösen
 kiemeli, mint amiktől nagyon sokat tart (bekin-
 tely, kedve stb. pl. 344, 506, 836, 1115, 1171, 1269 stb.).

Látnuk továbbá, hogy Brünhilda és Krim-
 hilda veszekedésénél is a ruha mily fontos szerepet
 játszik.

831. „Du kleidest mich, mîn mägde“ sprach Sîfrides wîp.
 „es muoz âne schande | beliben tie mîn lîp.
 ir pult wol lâzen schouwen, | und habt ir
 rîche wât stb.

Látnak a ruhák elkesztésénél jobban ér-
 tük Krimhildában, mint Hokenben:

346. Jagen Gmtherhez:

"wes welt ir inwer muoter | sölher dienste eiken?"

lät inwer swester haren | wes ir habet muot:

sô wurdet in ir dienst | eno diere horeise quot."

Soha' el nem mulasztja felemlíteni a költségek, hogy pabók, utonállók, nem kették kárt a kötelekben (1095, 1164, 1174, 1302, 1429, 1494 stb); hogy milyen jól fogadták, mennyire megajándékozták még az ellenség követeit is, (152, 245-55, 1315-16, 1322, 1817 stb) innepség, lakoma alatt mily nagy gondot fordítottak kiszolgálásukra, mennyi kiatokot tanúsítottak a vendégek iránt (267, 290 stb) Mindezen vonások fontosai sohasem kerülök el a költő figyelmét.

Magyon sokszor ugyanazok a kifejezések. Így szántalanszor olvashatjuk pl. dō sach man bi dem künige vil manigen kērtlichen gast; da wart vil michel dingen von helden dar getōn; ez erwart nie geste mēre bar gepflegen; mit liebe wart gegruēzet vil maniger junwarren līp stb.

Hogy minden helyes legyen, még a nők kíváncsiságának lelenyítését sem mulasztja el: idegenek érkezesekor Brünhilda, Krimhilda és a többi nők az ablaknál állnak stb. Fiúságukat is kiemeli: Krimhilda nem akar először férjhez menni, mert szép akar maradni. Majd fel, hogy már nem elég szép, mikor ékel a keret megkéri stb.

Sigfrid megjelenését ugyanazon természetű kinézetével hasonlítja össze, mint Krimhildáét:

283. Sam der liehte mäne | vor den sternen stät (Kr)
s. 84 Krimhilda Brünhildához:

! „nu sihstu wie er stät,
wie pehte hêrlîche | er vor den peken gât,
alsam der liehte mäne | vor den sternen stät?“
Nem lehet tudni vajon képelete hagyta-e serbe,
avagy a kelto annjira egybeolvad lelki szerrei e-
lött, hogy így akarta ezt velünk szemléltetési szenni.
Minoltesen körülmények azonban természetesen nem befolyásolják az elbeszélés gondolatmenet-

ségét, folyékonyágát stb.

Ha a szereplőket úgy látjuk, mint sea-
baikban végigkísérjük, akkor természetesen közelebb
jutunk a költőhöz és tisztább, tökéletesebb képet al-
kolhatunk magunknak az ő alkotásáról.

Fagen kirének fokozatos elmérgesedése
Sigfrid iránt, mely megfigyelésről lesz tanuságot. Lá-
tjuk, mily elismerőleg nyilatkozik a királyoknak
Sigfridról: ily nagy hős és erős ember sohasem volt sa-
jánya, hogy jól fogadják. Lassankint egy-egy kérből
kivételjük, hogy Sigfrid seálka a penében, s csak al-
kalomra vár, hogy mint a sas a prédára, környék-
lenül pörresse magát.

Faj neki, hogy a királyok mily szeretettel
s rajongással veszik körül Sigfridet s bár ő ezáltal sem-
miféle tekintetben melege nincs, Sigfrid pedig egyál-
talan nem él vissza e tekintéssel, mégis azt látja, hogy
a királyok jobban respektálják Sigfridet. Követseében van-
nak vele s mégsem merik felkérni, hogy legyen részt
a kéisor és dárok elleni küzdelemben. Fagen keserűen
kifakad: „wan muget ir's Sivride fagen.” Keserűen lenné
ki Sigfridet a vesélynek, de midőn az önként felajánl-
ja a részvételt, akkor ez a nemeselektől csak annál

jobbán várheti bizakodását.

Erminhildához való készködésnél örömmel tanácsolja, hogy Sigfridet magukkal vigyék, természetesen nemcsak azért, mert Sigfrid egyedül ismerős az islandi viszonyokkal s Erminhildával, hanem, mert jól tudja, mily veszélyes ez az út. Még jobbán bosszantja, hogy a királyok Sigfrid iránti bizalmukban meg nem tántoríthatók, sőt napról-napra jobbán bíznek.

Hagen határozottan visszatartja a követ szerepét s Sigfridet ajánlja erre; mert azt hiszi, hogy Sigfrid a győzelemtől elvarultan majd talán visszaél Guntherrel. Majd önkéntelenül mélyen megértve és felháborodva ejti el Erminhilda kívánságát, hogy kövesse őt Niederlandba. Ezt hiszi Sigfrid is gyűlöli őt s alatt-balogjának akarja magával vinni.

Sigfrid hatalmas, gazdagsága fáj neki; csak a burgundiaiak iránti kárja sem elég s azor bitorlása szeretné tudni a kiment:

"hey sold' er komen immer in der Burgunden land!"

Csakhamar járul, hogy már nyíltan felveheti a
laxest. Ottvinnal együtt ők az egyedüliek, akik nem vesz-
nek részt az imnapi játékokban, mulatságokban, bán-
dórosan megvárva a vendégjogot. Brünhilda és Brün-
hilda végzetes beszélgetése csak ábrándjainak megvaló-
sítását teszi lehetővé, jobban elősegíti és így megker-
dözhető az élet-halál harc. Minden alaposabb megfon-
tolás nélkül kimondja a halalos ítéletet és amilyen-
est mondja: „das er (Liegfrid) sich hât genîemet | der
lieben vrouwen mîn, dar umbre wil ich sterben,
er enge in an dar leben mîn.” akkor a „liebe vrou-
we mîn” nem lehet őszinte, ha visszaagondolunk,
hogy nem sokkal eelőtt így nyilatkozott Brünhildáról:

438: „wâ nu, künne Gmther? | wie vliere wir den lif!
der ir dâ gert ee minnen | din ist des kinvelles
wîp.”

és 478 „Sô si uns mit ir kreften | koment in das lant
(der küneginne wille | ist uns unbekant:

was es si also Ginner | das wir sin verlor'n ?),
so st uns din maget edele | ee großen sorgen geboren."
és szembeállt volna vele Gunther érdekében, képes lett
volna meg is ölni, mert mindannyiuk életét oly sok ke-
mény próbára tette.

Flagen most nyomasát Gunther iránti his-
telességből és hűségéből Krimhilda ellen fordul. Gyűlöletét és
törvénymellenséget fokozza, hogy a hősiest Sigfridet árhat-
lannak minősíti s az a körülmény is, hogy vitéksége-
ben, erejében kétkedhet, midőn Gunther kijelenti, hogy
Sigfrid a legnagyobb hős s senki se nem győzi. Célja
keresetülvitélere a legalsóbb csekélyekhez folyamodni,
meggyeri a jó, de gyenge Gunthert, Gernot-t, Ortmut,
kihasonítja Krimhilda bűnművét stb.

És előre is biztos siker módjában már
keze keményen áll elő a gonosz kártevő.

És utolsó bűnökét is megadja ellenfele-
nek: halálos sebét is végig sérti Sigfridet. Így
Guntherhez, midőn az fájlalja Sigfrid halálát:

993.

Jan weiz ich was ir leit.

es hat nu aller ende | unser Sorge mit unser leit

wir vinden ir vil wênic | die gehören uns bestân.

wol mich diech sîner kêrschaft | kân ze pâte getân."

holott Sigfrid sohasem adott alkalmat az ilyen meggya-
musibásra.

Krimhildával szemben is oly kegyetlen:

1001. „mir ist vil numære | und wirt es ir bekant....

es ahlet mich vil rînge, | swas si weinens getuot st.

hogy maga a költő is mondja:

1013 „dô kêt gerohen Hagene | harte Krimhilde corn."

Magaival ragadja a többieket is, befolyása a-
lató árulókká, hamisakká lesznek, korotukul ragadnak,
bármint az ő műve az is, hogy Krimhildával elhite-
lték miszerint Sigmund országában őt vonják felelős-
ségre Sigfrid haláláért, bármennyire is biztosítja őt Sig-
mund az ellenkezőjéről.

Hagen látszólagos beküldési tervének csak
a tit. kincs megsemmisítése a célja. Mégis ideig-óráig

szurdalja lelkiismerete, érsi nagy bírást s nem bírá a
békéltetési kísérletekben, nem mer megjelenni Krímhilda
előtt. - De ez nagyon is rövid kitérés, ő nem lévetheti
sem elől szélját, tovább írat, ahol csak kiharánál-
hatja az alkalmat s elcsédti Gmthert arról, hogy
a felelősséget magára vállalja s kieroarolja a sea-
bad keret. Előzetése nem enged megfogadni, egyedül
ő van tisztában Krímhilda szándékával, hogy az csak
a bosszú megvalósíthatása reményében fogadja el Ekel
keret. Azt Hagen tudja, hogy ez pájút néve rosszat je-
lent, míg a többiek azt hiszik, hogy Krímhilda egyál-
talan nem is gondol ilyesmire. Kirárolag ő ellenzi
a házasságot, majd a meghívás elfogadását, tudja jól
mi rejlik ez alatt s minden igyekezetével azon van,
hogy lebesélje a királyokat az utasástól. Még meg-
csóti felhevésben Bündege dicsekedek Ekel hatalmá-
bal, gazdagságával. De mikor már nem ellenkerhet,
mert bátorságában kételkednek s Gernot gyávoánat is
nevesi - amely igazságtalanság Rumolt eszabározását

is eredményezi - akkor hűségre, ez a „Künn Kyrunkun
Kunnenen Kun (L. Biese: Sitgesch. I. 84) ezt a sértést
is ellátván, jóindulata nem csökken, ősa int, jó ta-
nácsokat ad: ne hagyját magukat egészen börtör-
ésahi, fegyverkezésnek fel:

1471. „ich pāt in an den Kinnen, / welt ir inah bewarn,
sō pult ir zuo den Kinnen / vil gewärlche barn.“

Összefoglaló, előrelátó, késlelteti a következőt, nehogy azor elmond-
ját fegyveres késztülődésűret. Mégis egy sértést látjuk, hogy még
fegyveres is: csak börtörön velük sembe Kinnhilda

1481. „er mac ir leide ergän:

wir fieren mit uns kinnen / sō manigen ir er-
wollen man.“

másrészt viszont már az első aradálynál örömmel
visszaafordulna, annyira biztos a hazatérés kinnenetellen.
És amikor már nincs visszatérés, azal a feltett sértés-
détal indul utna, hogy ő ölni akar, addig nem is
őhajt meghalni.

Teljesen, hogy a történet már ekkor (1550)

„degen quot“ nor nevesi, elismeréssel adóva bevérem, burgó
fáradásainak, vitézségének. Sőt fokozatosan és következetesen,
amennyire elfordul Trimbildától, éppoly mértékben áll Ja-
gen pártjára, de azért nem feledkezik meg, mert nem
is tarthatja Jagen változatban rosszindulatát. (1667)
Gelffrat azt mondja: csar Jagen gyilkolhatta meg a
királyt; majd többször felkossa a külsőből olvasható
„gimmer muot“-t; (1698) csaris Bindeger elhínyó főmar
fegyverrel aranya ajándékul elvinni; (1665) Bindeger leá-
nya csar alyja parancsára lehet rá, hogy őt meg-
csókolja, annyira ijedő meri Jagen st. -

De lájút később mennyire megindul
Bindeger fájdalomtól s megfogadja, hogy nem fog soha
ellene harcolni. Falála feleté fajtálmassan kerereq. - Valkei
indul igazi bajtáris szeretetét lájál. - Fáj meri, hogy a
nibelungok az utolsó napon disze vámmar öltöve s
figyelmestek őket, hogy bimbámban lépjenek Isten elé.
„mufut Din Trimm in Grottefingw Trinn der Gott zu
brontun“ (Jensler 58 par.)

A költő mindig iaggal arra, hogy gonoszságával párhuzamosan kiemelje a királyot iránti hűbelséget. Most is, amíg egyrészt ha kell, még gyilkossággal is közeledik félja megvalósításához, másrészt amidőn tudja és látja, hogy a vér látára megfagy a királyok ajkán a só, inkább letagadja, hogy megölt valakit, mert a világezt sem araja emiatt Gmübert egesztetni, sőt nem is engedni elmesélni, hogy mi történt. - De ha kell, őseimben minden menetségi kísérlet nélkül bevallja és felbontja Gelffratnot. Fűrésze Volker csodálatát és visalmát is felkelti ső természetesen örömmel vonja befolyása alá a világ lovagot.

Elhatározásánál nem enged utjába állni, aránnyaira könyörögnél is Gernot és Giselher a páplem életéért.

1677. vil harké gűetűhen dő ajánlja Gudeger leányát Giselhernek, valószínűleg nemcsak azért, hogy Giselher boldoggá legyen, hanem hogy Giselher ezt meri tudja be és válltal az eddig legerősebb ellenfelet is megnyeri. (1760) Óvatos: amíg nem egészen biztos az ered-

mélyben, addig nem is engedi Giselbert Volkerrel beszélgetni.

Ily erős táborral most már nemcsak, hogy véde-
het, hanem provokál is, nem börtönít Krimhilda gyűlöle-
tével, sőt amsz elkeseredését még jobban fokozza, gyé-
nyolódót, sértegeti és kiűzőt, gyávános nevei a kuno-
kat. (1725): Csak bírassa Krimhilda Sigfridet, most amsz-
ban az a fölény, hogy Elvált szerese; és később azt
mondja: a királyok parancsolták, hogy sültessen el a
kincset. Majd nem áll fel Krimhilda előtt, sőt előveszi
Sigfrid fegyverét, mert még mindig nem elég meri
Krimhilda keserege s bátran kihívóan bevallja, hogy
ő ölte meg Sigfridet.

Mindenen vérfagyasztó, nyugodt kijelentés
szar megvívhat Krimhildát elhatározásban és így sem-
miféle kégyetlentől sem riad vissza, hogy az, "aller beste
degen -" mer életét sajátkezőleg ki ne oltsa.

A második főszereplő, amsz rajzolásában

a költő művésze - mondhatjuk épp ily nagyságban bontaró-
sz ki, Krinhilda.

Életét egésze végig kiseri, női, hisztérius gyer-
mekkorától kezdve, a szerelem felébredésén, tökéletes bol-
dogságán, megrápo szenvedésén, a bosszú gondolatá-
nár felébredésén keresztül, majd lelki küzdelmei a ne-
mes erőszakkal és a bosszúvágygal, egésze démonná való át-
változásáig és annak legörnyűsebb végrehajtásán át-
minden legfinább részleteiben.

Sőt alig tud a költő Krinhilda bájos
alakjától szabadulni, mert az ő finom, kedves lénye
magával ragadja, meseföldön híres szerény-
sége, seklősége, sírjósága lebilincseli, sőt néha hiány-
ságot a költőnek a szavak és akkor már csak is-
mét, hogy bennünket az ő odaadásáról meggyőzzön.

Krinhilda fényes megjelenését az egész
legjobb képművészi kinézetével hasonlítja össze s min-
denütt, még a szépségben is veri adja az előző Krin-
hilda felett. Krinhilda magával ragad mindenkit

a szeretkezőméltsággal, rugalmas és jó gyermek az any-
jának, aggodó, gondos testére fivérre, Sigfrid iránti
szeretkezésben nyoma odaadás és éhség, belőle teljes
melegével boldogítja. Büszkesége férjére nem ismer ha-
rárt, hihetetlen nagy éhség nem szenvedhet magren-
dülést és éppen ez sodorja a legnagyobb bajba. De
még az utolsó percekben is, az összeházaszkodásnál,
tele van legjobban érzéssel, fivér lelke uralkodik ma-
gán és a legnagyobb jóindulattal és szív mélyéből jövő
örömmel szeretné a veszélyes beszélgetést abbahagy-
ni. Figyelmesteli Brünhildát, hogy mindkettőjükre
nézve jobb volna, ha elhallgatnának. Ő végletekig
küzd a lelkeben dúló érzésekkel, de szeretkezésben
elvarultan a végéig hajta, nem bír leállapodni,
elköveti a bűnt, mert lehetetlen neki még a gondo-
latot is elhárítani, hogy Sigfridet a legsúlyosabb bűntö-
dés is érje. Ő visszatartott düh teljes erővel tör ki és
csak magánküzdő állapotban tudhatja Sigfrid helye-
sen ártatlan viselkedését Brünhildával szemben fel-

remagyardani. Brünneer tudatában a legmélyebb megbá-
nds éresei, egész életében nem tudja ezt magának meg-
bocsátani, emiatt seimelenül kiseri. Ez aggodalom
nem hagy neki nyugtot, mert ő ismeri a női lel-
ket, tudja jól - ellentétben a nair Sigfriddel - hogy
Brünhilda nem fogja, mert nem is akarja soha é-
letében ezt a segyent elfelejteni. Tudja Brünhilda
jól, hogy senkinek lesz képes Brünhilda felkeltett
gyanúját elaltatni és nem fog nyugodni addig, amíg
teljes elégtétel nem kap. Világosan látja Brünhilda,
hogy Brünhildának nagyon is kevés a Sigfrid ál-
tal neki adott elégtétel és ezzel semmiképpen sem
fogja beérni. Brünhilda sejti, hogy ez mindannyiukra
nézve döntő fordulat és nagyon is jól érezi, hogy
a kedélyei már látszólag csillapodtak le, amiért is
örökös balsejtelmek gyötrik.

É nagy katasztrófa még nem vehető ki
ai egészen nőieségéből, még arctán is finom,
nemes marad, a gyilkosság igazi tervezője és vég-

nehajtóján kívül, még távolról sem gyamsítja azokat, akit
seintén hozzájárultak ehhez. Erős, nem veti el lélekje-
lentét, sőt ráeszmél, hogy neki valamilyen szerencsét-
lenégre el kellett készülnie. Rögtön tudja, hogy Sigfrid
a halott s Hagen a gyilkos. Később, mielőtt finom ér-
zéssel megsejti, hogy Gunther is része a bűnben, nem
hise benne komolyan és még talál rá mentő seava-
kat: Gunther becsesrebb, jó, csak Brünhilda és különö-
sen Hagen bűntartát fel, játéksere lett a kettő lelkiis-
meretlenségének. Itt mondja továbbá hogyan is volna
ez másképp lehetséges, hogy Gunther, akinek Sigfrid
mindig oly hű és szolgálattéte volt, ari erre oly gyar-
san kockára lette életét, Gunther tehát mindezt da-
csára oly könnyen possindulati volna, hogy jövő-
jének élet képe volna venni. - Sokkal inkább
látja, hogy gyógyíthatatlan fájdalomban merengve
sem előt tartja Gunther nyugalmát: nem engedheti,
hogy Sigmund emberei őt megtámadják, felelősség-
re vonják. Semmiképen sem engedheti el azon

ürügyet, hogy a Nibelungok nem elég erősek Gunther
kalahudához képest. Fize tudja jól, hogyha a Nibelun-
gok nem oly nagy számban vannak, mégis a bossu-
ságától még jobban felkizárva, jelentős pusztítást vi-
hetnek végbe s hogy annyira szerette Szigfridet, hogy
attól az életűret is visszahagyván, csak e gyűt-
kosságot meg legyen borolva. De a kifogása Krinhil-
dának továbbá nem jelenti azt sem, hogy féltékeny-
ből beszél le Sigmundot a házasságról, hiszen ő számí-
tat a Nibelungok jagazkodására és Sigmund is ös-
börje kalahudról.

Krinhilda nemcsak Guntherre nem gondol, ha-
nem szinte a világon senkire sem oly kegyetlen, hogy ké-
pes lenne oly nagy bűnre, mert Szigfrid egész életében
soha senkinek se tett rosszat és Krinhilda még ártat-
lan, hiszteleny lelke nem tudja felfogni, hogy balait
minden ok nélkül is lehet gyűlölni és ily kegyetles
minden láb alól eltérni.

De nemcsakára meggyőződik a bűnösökről

és épp ily gyorsan tűzre az elhatározással. Kétszeresen jár
neki, hogy éppen az, akit ő szeretettel és bizalmával any-
nyira tisztelt, Hagen, hűtlen lesz hozzá és Brimhilda-
hoz csatlakozik. Most ébred fel a bosszú vágya, amelyet a
kültő oly nagy művészettel tett megérthetővé s amelyet szí-
njából egész a végrehajtásáig minden legnagyobb részleteiben
követ - és így, mint Hagennél - mindenütt parallel hang-
súlyosa Brimhilda nagy hűségét, méltóságát, szenvedését.
It is, mint mindenütt sokat előz, titokrátosan. Ittha
ast gondoljuk, el akarja kerülni a beszédet a bosszú gondo-
latától, maga sem hisz Brimhilda átváltozásában, meg-
akarja mutatni, hogy még mindig szereti Brimhildát és
mentí őt, ha esetleg az elvaró már elfordult volna tőle..
Gondolkozunk, hogy még akkor is, amikor Brimhilda már
látszólag csak a bosszúnak él, őt „das vil kätliche wip” jelző-
vel illeti. És amikor még annyira Brimhilda régi alar-
jának befolyása alatt áll, hogy mind a mostani gonoszát,
rosszat nem akarja neki tulajdonítani, saját magát igyek-
szik meggyőzni, hogy Brimhilda nem képes magától ily go-

noszalettre, hanem csak idegen befolyás, a gonosz ördög vitte
őt rá, hogy hamis és gonoszra legyen. Itt is a végéig
megy, amedőn szántalanszor feltárja Krinhilda kétség-
beesett helyzetét. De ki is: miért is még akkor is Krin-
hilda, mitől már felhatalma van

1371, *in* was noch manigem Leide / so vil der Ören geschehen

Krinhilda összehasonlítást tesz előbbi, Sigfridnél el-
vesztett hatalmával és örül a mostani nagyobb uralkomnak. Itt
gondolnánk, hogy a biztos józelem kildtása teszi boldoggá. Ez
azóban egy veszélyes hely, mert ha jobban belemélyedünk,
azt kell hinni, hogy ő csak féltékeny és ezért örül. Itt egy
ellenmondás volna, mert a költő többször hangsúlyozza
ennek ellenkezőjét. Mégis olyan körülmények, mint hozor-
mányt akar, ~~át~~átvalókat ~~é~~hajt magához vinni, mennyire
fájt neki a kínos elcsúszás, Ughner is csak enniát je-
nashodit s a végén Jagerner csak ezt a kimerít neki be-
mele és megérintésben aradályt lát a bosszú végrehajtá-
sára - mindezt csak megerősíthetnek előbb említett felleve-
sésekben.

Még következtelen is a költő. Ugy kímél fel, mintha
 Irinuhilda elfelejtene kivetni, hogy Sigfridet megbosszulja és egy
 napon csak azért kereseg, hogy fivére Rinyseritettét öl, hogy a
 porány királynak kezét nyúlja és így Ekelt nem önként kö-
 vette volna. A fivérével való ellenségeskedésért tehát kisértőlag
 ez lenne az oka. It is ellentét van, mert midőn Ekel a
 kereset meglelte, rövid gondolkodás után inkább engedett a
 ségységnek, hogy porány király felesége legyen, semmint Sig-
 frid halálát megbosszúlakamul hagyja és bármennyire ha-
 talmas is lesz, mégis mindig csak erre a gyilkosságra
 és bosszúra gondol. - Többször hárított különösen ez a motívum
 arra az édes és mindennapi f napig egészen el nem ve-
 lett fejtegetésre adott okot J. Giesbrechtnek, hogy a Sigfridsage
 első és eredeti hőse Irinuhilda, amlint története meglepő ha-
 sonlatosságot mutat Sigfriddel, továbbá, hogy a monda Irin-
 uhilda bosszújáról „wor gromulupt Irmel die Gaffigste von
 Göttingen I. Gustin Grotihilda, die trotz ihrer nirgends
 Mordmord den wof finden Göttingen gromulft
 gürter.“ (Fischer 100.)

Trimbilda olyan kijelentési, mint
 1024, "Icy solde ich den bekennen, | sprach das vil edele wîp,
 holt enwurde im niemer | mîn herre, mitouch mîn lîp:
 ich gerieche im alsô leide | das dîn frunde sîn
 von den mînen schulden | mîesen weinûnde sîn."

v. 1012., mit wesse ich wer es hiet getân | ich rîche im iemer sînen
 rôt", majd 1033, 1112 stb., nemcsak az első pillanatok hirtelen
 dühét felszámolja, hanem megmutatja, az is, hogy ezek a
 gondolatok már most milyen erősen és milyen hatókat be-
 épít a birtok tulajdonosok hirtelen gyorsasággal lesnek mind
 erősebbé és erősebbé, elbeszélve még arról, hogy Gunther és
 a többiek még azért is konokul ragadnak, mikor már
 mindenre meggyőződött bűnösségükről.

Trimbilda csak alkalomra vár - a fines el-
 sülyesítése - hogy visszatérő dühé annál nagyobb erővel tör-
 jön ki és ezen megrendíthetetlen elhatározása mindenkit
 félelemmel keltson el. Gyelöre csak az a kélja, illetőleg
 csak az áll módjában, hogy az ellenéget lépjen - nyomon

bosszantsa. Úgy lesz mintha elégedett lenne sorsával, ájtatos
lesz, de olyannyira hitványba vészi ezt, hogy önsíkságában ké-
telkedni kell. Sok adományt, pénzt szét szét, mert hiva-
lat arat secceni és ezzel is inkább csak ártani arat
az ellenségnek. Csak a bosszú gondolatainak el már és
oly nagy vagy fogja el annak végrehajtására, hogy emiatt
angai ereket, kötelességet is teljesen elfelejti. Nem aratja
fiát látva, sőt nem is bágydát utána. Foszú gyászában
egyszer sem arat benne vigaszt találni, de még nem is
trist benne, mikor Sigmund azt mondja: ha felne, meg
fogja apját bosszulni. - Senki, egyedül csak ő képes arra,
hogy bosszút vegyen és nem is arat éraelmeinek parancsolni,
és éppen a bosszú miatt marad csak életben. Fihetetlen
gyorsasággal lesz minden bilágos előtte, egész megválto-
zik, kegyetlen, hamis lesz, hogy minél jobban bosszantsa
ellenfeleit. Különösen szívóságából veszt sokat, most
már királyilag csak magával törődik. Törbe szalja az
ellenséget, úgy lesz mintha elhinné, hogy Néderlandban
majd ő veri kell Sigfrid haláláért harcolni, és ott marad

Wormsbau csak azért, mert így éri át a helye, a bossú odaköti. Imidőn Ethel kéri megkéri, látszik egyrészt, hogy halogatásával az ellenéget akarja sakkban tartani, másrészt pedig tudja, hogyha kéri magát, annál nagyobb katalma lesz Ethelnek. Kérdelme nem sokáig tart; ha a Sigfridre való visszaemlékezés forró könyveket csak ki se-méből, éppen ez teszi őt még erősebbé és inkább engedi a ségyenést, minthogy Sigfrid halálát megtorlattanul hagyja. Summisen tartja vissza, nem veszi lelkére a püspök kérését: legyen jó és erőnyes, mint Etele volt. Tépe boldog ugyan, de csak azért mert sokat adományoz és jól tud kormányozni. Önkudatos, de nem óvatos, úgyhogy az udvarban csakhamar pájzsmuk, hogy ezzel a sok te-kozlással valami posseban köri a fejét. És sokan vannak, akik őt mindvégig idegennek tartják. Gisele is ugyan, de régi borsóereje megcsökkenvén, nem tud minden sévet felmelegíteni.

↳ Katalom természetesen fokozza a bosszúvá-gyát, sive-lelke örül a biztos vírenek, sok szép napot

sőt el Elnél, de oldalon nem lehet igazán boldog,
sohasem tudja Sigfridet elfelejteni. Minden erejét össze-
szedve, uralkodni kezd elnein, mert látás Elnet az eljövén-
dőkért és boldoggá akarja tenni. Kemény Eln, de mind-
annyira hatalmában van, és mégis boldog, mert ö-
rülne a megfellebbezésnek.

Ez nagy hatalom tudatában hamar kész a boss-
zú terve. Kétségbe, minden esaként és alkalmat meg-
ragad, sőt oly kegyetlen lesz is olyannyira félkemény-
sége Giselher odaadását, hogy segítéül akarja megyszer-
ni saját fiúrei ellen. Ettől a peritől kezdve fokozódik
a költő személyes elfordulása - az ellenség javára. Gyor-
san következnek az események, a költő nem időz-
tessen itt. Kegyelenséget, kegyelenségre halmoz, fárad-
tatlan Krinhilda üldözésében, megsegítenetli leg-
hívebb alattvalójával, Dietrich v. Bernel. Krinhilda
olyannyira enged a lelkeben uralkodó öndígi érel-
meknek, hogy már senkire sem adhat hitelt sevádnak.
Győz fel van károva az udvarnál, amit eelőtt csak

sejtette, most mindenki világosan látja. Látja az udvar,
hogy ő a vendégeket, mit valsehem mióta fogadja. Imi-
dön Trimbilda észreveszi, hogy szenvedései és fájdalma
nem indítják még ~~on~~ ellenségét, sőt Jagen még szándé-
kosan is bosszantja, végigérti, akkor belőle is kibőv a
démoni, nem ismer határt, senkinek a környezése
sem elég erős, hogy őt megtámasztja. A legkegyetlenebb
módon áldozza fel az embereket sajátjának. Immára
megrendíti az alattvalóit, hogy azok kétségbeesetten küz-
denek ellene, mert oly közel látja a kikerülhetetlen
veszélyt. Érez aranyát kényszerű és maga Ditrak v. Bern
inkább kész a királynőt feláldozni, mint az egész né-
pet kényeztetni. Itt gondolja, hogy a megsemmisítés
által elejét veszi a veszélynek, de már nagyon is késő.
Trimbilda még újabb mért és akaratot nyer, semmire
sem tekintve peres magának embereket. Még a pé-
nyűt is elfeledve, alácatosan kibirál a fogadály-
költség előtt, hogy segítséget keresen. Határtalan szenvedé-
sége magával ragadja, mindent megígér csar Jagen

Ötlik meg. Most már a „weisliche” jelszövel illeti a költő.
Öröki gondolatok, kárörvendés tölti el lelkét a burgundok
veszteségei fölött és mind jobban és jobban sodorja a mély-
ségbe az elkeseredett pusztítás. Bartsch: „Im Schlimm Dem Gelfen-
gymn hatet fil ifon mürörünkann Tnnln.” (XIII. 9.) Mind-
esen sok szenvedetlenség nem elégíti ki, még inkább türel-
metlenebb lesz, feltartóztatatlannal, önhudatosan pokan a ve-
sélybe. Még tovább igazat, mikor már Ekel emberei kérek
lettek volna a békére. A legnagyobb lelkesenre késem,
koraia asethoz flót, úgyhogy a költő is mélyen felháborodik.

1912 wie kunde ein wip durch päule / ismer weislicher tuon?
De fia habila se tarthatja vissza, nem arax visszalépni, sőt
még nagyobb a bátorsága: most már Gudegar elött is békre
borul, majd önjönésében semere veti, hogy nem elég kegyet-
len a burgundokhoz, úgyhogy legkisebb alattaabbi is ördög-
nek ~~se~~ nevesik.

Örömmel fogadja a megkövetőzötteret és most már
csak az utolsó lépés van hátra. De csután nem szabad ne-
ki 'ehi, sándra nem lehet hely a földön, mert „Ein Tugn

und lernst, daß du, wenn du die Schöne mit dir, selbst ein
Viel auf dir hast und von dir zu Göttern gehen mußt
(Fischer 108.)

Ezék legkisebb alátalója, az öreg Hildebrand vet véget
életének.

Látjuk a költő annyira igazságos, hogy nekünk is
el kell tartolni Grimhildát és súlyosan elítéli őt, mikor a
költő nem talál rá méltó szót. Szóban oly művésiesen ál-
lítja be a körülményeket, oly meggyőzően tárgyal fel Grim-
hilda bűnéit és a parja elkövetett sok bűnét, hogy
azt kell kérdésünk vajjon Grimhilda valóban megérde-
melte-e, hogy boldogabbat saját fiúit egy idegen nő miatt
feldobozzák. Igaz-e, hogy ő ennyi sok igazságtalanságot sem
nélkül elbírná csak azért, mert a végül is hajta nem
bírt magán uralkodni.

Sigfrid későbbiekig mindvégig a költő legked-
veltebb alakja. Tényleg maga puhassa fel a legszebb

és legjobb tulajdonságokkal és Reinholda ajkára adott disz-
tekkel, hanem mindenki, még Hagen is kénytelen elismerés-
sel adni vikarsége és erejének.

Sigfrid a legbátrabb, legnagyobb hős, akit semmiféle
akadály vagy veszély nem retenthet vissza. Szinte emberfölötti
erővel pendelkezik, járaklan hőstetteres víza végbe, úgyhogy neve
járata hallatára megdöbben az ellenieg és inkább megadja
magát, minthsem hogy vele a versenyt felvegye. Semelye bi-
salmat önt a katonákba, beréletek alatt bátran indulnak
a harcba.

"Er ist an allen tizenden [ein Ritter kien unde guot."

Mint ember is oly szeretelméltó és kíváló, hogy igen
hamar kökedveltti lesz. Öszellen, hű, büféléldozó, élekt min-
dig kész kockára teni mások érdekében. Parátainak sor-
sát annyira félén viseli, hogy ha kell, még meg is alázza
magát. Tele van önmagával szemben a legnagyobb ósalam-
mal, de azért sokasem diszcsik, avagy kirked, sőt még
akkor sem, amikor próbára teszik. Ja büske is, hogy csak a
vikarsire. Vakmerően és elszántan viselkedik bár a wormsi ud-

barnál a bemutatkozáskor, de ez valószínűleg hozatartozott a lozások méltóságához.

Ihol veszély van, de különben is mindenütt önként ajánlja fel szolgálatait, mert tudja mily hellelmetlen a királyoknak őt erre felkérni. Leoltassa barátai aradról a bántást s addig nem nyugszik, amíg arra enyhülést nem talál, bármily áldozat árán is. Mindig udvarias, szelíd, kerény, nemeslelkű, úgyhogy a költő nem gőzi elég-
ge dieréni. Mindjebből is jobban fokozza a költő víti-
ségét, jóságát, áldozatkészségét, úgyhogy nem esoda, hogy majda az egész város meggyásolja, még azok is, akiket semmiféle közelet sem fűzött hozzá. Mindenki őszintén si-
kálja őt, nem a sok adomány miatt, hanem, mert Sigfrid életében soha senkinek se vétett.

Jóbarátságja mindenkire naggyor, az egy Tragt-
kivétel. A költő egyáltalán nem gondolja, hogy Sigfrid eset-
leg kéréstől adta volna az övet és gyűrűt Irinildának.
Leámtalanul hangszólózza, mily kegyetlenek voltak, meingjöré
alapítalannul és igazságtalannul ítéltek el, hogy sohasem volt

ilyen nagy hűség és milyen pégyen a burgundokra néve,
az, amit elkövettek.

Dármennyire szeretné is Krinhildát feleségül
venni, mégsem elégszik meg azsal, hogy tisztán gazdagsá-
gal és hatalmával nyerte meg a királyokat, hanem
mindenképen be akarja bizonyítani, hogy méltó is erre a
kitüntetésre. Először a boldogságtól, mikor hosszú várako-
zás után végre alkalom kínálkozik, hogy felajánlja szolgál-
tait. Be érdeklődés felkeltésére szolgál az a látszólagos érte-
sültség, hogy Sigfrid egy év óta van már a királyi ud-
varban anélkül, hogy látna volna Krinhildát s mégis
el akar távozni, majd mintán győződik az ellenségen s
ennek jutalmául szabad volt neki Krinhildával beszé-
getni - mégis komorimok érei magát s kiindatkoztatja
azon szándékát, hogy otthagyja a wormsi udvart.

De félja elérésére nem áldozza fel oly könnyen
embertársait, mint Gunther, aki minden áldozatra ké-
pes, hogy megnyerje Krinhildát. Sigfrid figyelmezteti,
hogy a királyt a veszélytől, majd kalandokkal és utazgató-

sással látja él és maga is kesa, mint mindig, a legnagyobb odaadással kockára teni életét. Ő az egyedüli, aki ismeri Brimhildot és az islandi viszonyokat, de hogy hová, erre néve a mi költőnk nem ad bővebb felvilágosítást.

Sigfrid gyengeségére s kapintatosságára ball, hogy nem ballja be Brimhildának, mily nagy veszélyben lesz persze, sőt éppenséggel mulasságának fogja fel a dolgot:

354 „wir wollen küssen.”

Mégis oly határtalan Brimhildának a benne való hite, hogy sívesen bízza őreát és csakis őreát Gunther életét. Midőn örösi küzdelmek árán sikerül Sigfridnek Brimhildát legyőznie, elhíri azt is, hogy Gunther magának ballja a győzelmet.

Csak egy esetben nem helyeselhetjük eljárását, mikor Brimhildának azt mondja:

474. „nu sult ir, maget edele, | nus himen volgen an den
Bim”

Is így megelégedésnek tűnhet fel előttünk Brimhildára néve, mert tudjuk, hogy itt Islandban Sigfrid mint Gunther alattvalója szerepel. Guntherhez így szól: „mîn herre,

Guntler" st. Ita pedig szereti Brimhilda Sigfridet, akkor annál jobban fájhat neki, hogy Sigfrid nemcsak, hogy visont nem szereti, hanem még így bánik vele s annál inkább érsi a legzserés keserüséget s Guntlernek kell nyújtania kerét. Itt tehát a helyes megértés lehetőségebe ütközik a költő elhagyása Sigfrid és Brimhilda viszonyát illetőleg, mert esetleg inkább lehetne eltekinteni Sigfridet. ezen kijelentése miatt.

Sigfrid tudja, hogy Brimhilda másnak megköre. léskelésen, de nem él vissza hatalmával, mert azt akarja, hogy Guntler is éppoly boldog legyen, mint ő. Az becsületes, hogy Guntler joggal bízhat benne. Majd óvatos, érsi mily veszélyes titok van a körében s nem is adja át az övet Brimhildának, csak akkor, amikor saját szükségükbe kerül. Vagy lehetősége, hogy azért nem adta ezeket Guntlernek át, mert féggörül akarta megtartani, ha esetleg Brimhilda valamiképen megtudja a valást, mert akkor egész biztosan életükre törne.

Ö kirárolag Brimhildát szereti s látni meny-

nyire fáj neki, hogy Brimhilda magával akarja vinni hő-
mányát. Ezt is gondolhatjuk eszébe, hogy óvatos, mert tudja,
hogy ez semet sívra Brimhildának, aki őt még mindig
alacsonyabbnak tekinti s azt gondolja, hogy Sigfridnek nem jár
semmi, sőt még ő fűessen nekik. Tehát egyáltalán nem
büszkeségtől utasítja vissza a hozományt. Errel ellentétben je-
dig nasságára tall, ha azt hiszi, hogy majd Brimhilda
megelégszik az ő gyenge védekezésével s azval az elégtétel-
tel: majd ellátja ő Brimhilda baját, ha az valóban kérékedt.

Sigfrid nyol és nyol felajánlja szolgálatait. Bar-
mily nagy áldozatába kerül ohajni országot, gyermekét,
mégis piet elégét kinni Gmther meghívásának, és boldog,
hogy ismét bosszút vehet barátai ellenségein, de nemori,
mikor azt a kint hozzák, hogy nem kell háborúba menni.
Elkalkulaskodik s ha kell épp oly sívesen megy vadászatra
is, mint a háborúba.

Kalálós sebében is mily erős! ha lett volna fegy-
ver nála, meg is ölte volna Gagnet. S nem azért
mondja, hogy megbánja majd Gmther és a többiek,

hogy mily alattomos módon jártak el vele, mintha saját
semmélyét oly értékesnek tartaná, hanem mindig csak
Krimhildának szenvedéseit, fájdalmát tartja itt is sem
előtt s jól tudja, hogy Krimhilde annyira szereti őt, hogy
nem fogja megfordulással hagyni a gyilkosságát.

Gunther a költő épp oly sejtelenül, lelkesenül
állítja be, mint Hagent. Testvéri szeretetet nem ér, csak
azért adja oda Krimhildát Sigfridnek, hogy a maga ked-
mőre Öprimhildát megnyerje. Dacára annak, hogy kife-
lenti miszerint Sigfrid ártatlan, mégis képes saját nyugal-
máért testvére boldogságát sejtrombolni. Fogton beleegyezni
az Oaellal való házasságba, csak hogy megszabadulhasson Krim-
hildától.

Skóban mindez csak Hagent befolyása miatt
történik így, mert Gunther tulajdonképpen igen jószívű,
de nem elég erős, nem mer szembeállni Hagennel,
sőt mindenben az ő tanácsát, utasítását követi.

Sigfridet kereti s jól bánik vele, elismeréssel van hősiessége és önfeláldozása iránt „von dem mir vil liebes geschah.“ Nem is felekedik az igazsággal, lefektet nyomon olvasnak: „es wirdet mit' nich wol versolt“, v. „das diene ich immer mit' dich“ stb. stb., csak hogy mikor arra kerül a sor, hogy védelembe vegye, oly gyengén ellenzi a gyilkosságot, hogy a többiek ezt seámba sem vehetik. Igen hamar meggyőzik őt, hogy ezt a szerepet inkább nem lehet lennie jónak, mint Sigfrid halálával. Haza is, sprach in valse dar“, mőhon felajánlja a vadászokat s örül a versenyfutásnak, mert így legalább nem jelenlétében történik a gyilkosság.

A pozdny dalokban látjuk, hogy Gunther mennyire letört a lelkiismeret furdalása. Ha Hagennél a kösívűrége és megértető bűbűsége miatt nem is lehetünk felkifurdalást, Gunthernél mégis hiányát érezzük ennek. Megsírálja Sigfridet s vigasztalja Krimhildat, de ugyanakkor tagadja, hogy valami része lehet volna benne. Megfogadja, hogy nem ad többé alkal-

kalmat a gyűlölethe, mikor végre sikerül Keimhilda bosszú-
natát elnyernie s elismeri, hogy sok rosszat tett kesztűre el-
len. Ez sem vehető komolyan, nem tevékenykedhet fel részéről
megbánds, mert ugyanakkor másnak szabad keset ad
a gonoszok elleni elkövetésére. I költőnek itt szép alkalma le-
hetett volna a mélyítésre, de egyszerűen csak, der megtrünve
man"-nak nevesi Gunkert.

Lagen igazságain kívül csak hisztériája említheti
eljárását. Ugyanis azt hiszi, hogy Keimhilda már rég elfelejtette
a gyilkosságát s ezért esetlegesen nincs bármiféle rosszban is tör-
ni a fejét.

"Ja gehört uns niemer leide des künner Etel wif."
Meg akkor sem hisz Keimhilda gonosz szándékában, mikor
a költő, elikön Dietrich von Bernmel arra kéri, hogy olvadjon föle:

1427. "Wie sol ich mich behüten," sprach der künig hēr,
"Etel uns toten sande (wes sol ich trāgen mēr?)

das wir zho z'im solden / riten hēr in das laub:

ouch kät uns manigin märe / mün suwer Keimhilt gesant."

Látni, hogy a végső ~~keimhilt~~ ~~szöveg~~ derekasán meg-

állja helyét s igen megnevesíti még hísege Fager iránt irakott
kése meghalni, semmint őt Brimhildának kiszolgáltatni.

Brimhilda alakja áll a legkomolyosabban előtünk.
Mála értesül meg leginkább a hírnagyok asoknak a mohimnok-
nak, melyeket a költő tökélet elhagyott. „Mitantú Dr. miffiott
Inil Dr. Tüpfidungfot in primo jöngigun form ift Dr. Dr. fült-
nib Tüpfitt zu Drimfild; utant abun Drimf Inil Dr. Tügn ift
fo miffiunknt mit fo miffiunknt Drimfult, min kinn miffiunknt
(Fischer 149 l.)

Főképp két kérdés az, amelyre feleletet nem találunk:
kerette-e Brimhilda Sigfridet; miért hiúzik el Sigfrid halála u-
tán a szüadást?

A költő nagyon nagy állítja be Brimhildát, mint egy-
gott és híseke királynét, aki csak hatalmának tudatából van
elbelle és Sigfrid iránt semmi vonzalmat nem érez, sőt lené-
zi, alattvalójának tekinti. Mégis előfordul egynehány olyan eset,
amelynek megértéséhez az a feltétel szükséges, mintha ő csak-

megyan szeretné Sigfridet. Amikor meglátja Sigfridet, első kérdése, hogy érte jött-e? majd mennyire megharagszik, mikor megmondja, hogy Gunther jött érte s nem is hívta Sigfridet csak Gunther felszólítására. Nem elégé indokolt az a kijelentése, hogy azért sir-dō wart ir nie sō leit (618) - mert Krimhilda egy alátalálkozó megy nőül. Sőtjünk mennyire szomorkodik - si hele trieben muot (614) - mikor Gunther azt mondja, hogy Sigfrid király, és pedig igen hatalmas és gazdag király, azért adlak neki Krimhildát. s lakomdual

fgg. under wilen bliken | man Brimhilde sach |

an vronnen Brimhilde, | din schoene was gemor.

Tiszta mikor Brimhilda látja Sigfrid nagy gazdagságát, akkor a költő hangulatra, hogy még jóindulattal volt iránta elhelye, és seívesen ragya, hogy tovább éljen. Sőt később is megemlíti a költő, mikor a lovagjatekok után leálltak a kempom előtt, hogy Brimhilda akkor még a vendégek iránt, vil wage was" stb.

Ha s oly mélyen meg volt sötve büszkeségében s hatalmából kifolyólag szegedt, hogy Sigfridet megöliék, elhitte,

hogy kímés, akkor viszont, hogy tud ő továbbra is Gunther oldalá-
mellé maradni és pedig nemcsak a megtorlásig, de még jóval
után is. (Ezen ugyanis megengedi, hogy Ekel követi Brim-
hilda elé járuljanak. s később az elutazás előtt Brimhilda Gun-
therrel még érzékeny bűnösöt vét. 1426, 1468, 1515.) Ebből a szempont-
ból viszont az északi monda sokkal magasztosabb, mert Brim-
hilda követi Sigfridet a halálba, mert szerette és joggal össze-
hasonlítható Krimhilda hűségével. Itt mi költőnk ezt a moti-
vumot bejelen el akarta hagyni, de csak részben sikerült ez
neki. Itt ő Brimhildája el is kímlik a kinyadról, meg nem is,
mert a költő nem tudja mit csináljon vele. Itt ő nem szereti
Sigfridet, miért kímlik el a megtorlás után? S ha szereti, hogy
tudja halálát hídelni?

Lehet azonban, hogy a költőnek csak az volt a félje,
hogy a bossút végigkísérje s eddigi befejezettnak tartotta Brim-
hilda szerepét. Itt is valószínű, hogy a költő e két dall
belsőleg is összekapcsolni kapcsolt, az öngyilkosság újába
állt, mert ezzel egy befejezett egész lett volna az első rész s így
inkább egészen elhagyta.

Egy másik kérdés, vajon Brimhilda szerette-e Gmthert?
Szerelmes-e, hogy az aki annyira haragudott, mert legyőzték s
keserűséget alig bírta elviselni, aki felfegyverezett emberekkel
vesz körül magát s kosszul esik neki, hogy saját pénzéből
annyit ajándékoznak s Gmthert olyannyira megalázza stb.
valóban, mit várnánk, hogy "liebe"-il-e mellette? Hogy lehet el,
hogy ő amiatt a rettenetes csúcs miatt egyáltalán nem szenved?

Szállhat tehát, hogy egyfelől a költő mily jól is-
meri a női lelket, másfelől egyáltalán nem tud v. lehet, hogy
nem akart - mint Gmthertnél - mélyebben behatolni egy ilyen
fontos problémánál.

Tornos a testvérek körül a legábrándosabb, legméresebb,
Sigfriddal is szembeáll és elbizakodva mondja, csak jöjjen az
ellenieg. Itt köveket is kiemelik hősiességét Sigfride mellett,
de ő maga sem védekezik a dühös ellen.

Szereti Brimhildát, jósejű, ő bántalmazza, hogy Sig-
fridet Brimhilda adozolja, nagy része van a dühös ellen-

ban st. Uigis halált adott Sigfridre a kőbikkával együtt, sőt
le is tagadja, hogy valaha is része lett volna a gyilkosságban.
Ő az, aki a béke kedvéért legelőször kandesolja, hogy sülyessé
el a kinsét. De jajveszékelése őszinte, látjuk mennyire harag-
zik Lagen erőszakosságaért és Giselherrel együtt:

1190. si helen ir (kr) gedienet | als in ir trinne der geot."

Itt kell még Lagenel is bemutatnunk, szerencsére hány-
ja, hogy fél; megérti

1170. der dar niht gerne welle, | der mar hie heimé bestân."
és minden Lagen az első akadálynál rögtön visszafordulna,
Gothnot

1512. „mant' in Sifrides | wunn Kriemhilde man;

er sprach: „dâ von wil Lagen | die großen koverse lân."

Egyenesen rátámad, mikor Lagen a káplánt meg akarja ölni.

Végül látjuk ő is mily bátran kiveszi részét
a küzdelemből.

Sólin kell még Giselherrel, aki a végéig küzd a bé-
kért, Trimbildának is könyörög, "vil edelin swester min," hogy
hagyja őket békén, mert ők nem vétettek semmit.

Mint Gernot, ő is bátran szembeáll Hagemmel
és szemére veti, hogy fél. Milyen nincs más hátra, béki-
tési törekvései katasztrofának mutatkoznak, fájó szívvel
kardot ragad és most már minden erejével küzd a go-
nose királyné ellen.

Forðsmúek:

E. Sievers: Nibelungenlied.

H. Kussler: Nibelungensage und Nibelungenlied
" : Lied und Epos.

K. Bartsch: Nibelungenlied. Einleitung.

H. Fischer: Nibelungenlied. Forschungen seit Lachmanns Tod.

K. Lachmann: Über die ursprüngliche Gestalt des Gedichts
von der Nibelungen Noth.

Leise Karoly: Bevezek's a Nib. énekhez.